

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA TASHABBUSKORLIKNI
OSHIRISH**

*Andijon Davlat Pedagogika Instituti
Pedagogika va Psixologiya fakulteti o'qituvchisi
Kadirova Omadxon va Maktabgacha ta'lim yo'nalishi
201 -guruh talabasi Yo'ladasheva Imonaxon*

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarda tashabbuskorlikni rivojlantirish, ularning mustaqil fikrlash, qarorlar qabul qilish va ijtimoiy aloqalar o'rnatish qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada, bolalar tarbiyasida tashabbuskorlikni qanday rivojlantirish mumkinligi, unga ta'sir etuvchi omillar va amaliy usullarni ko'rib chiqamiz. Shuningdek, ota-onalar va o'qituvchilarning rolini ta'kidlashga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: Tashabbuskorlik, maktabgacha yosh, bolalar tarbiyasi, mustaqillik, o'qituvchi, ota-ona, ijtimoiy rivojlanish

Kirish:

Maktabgacha yosh bolalar uchun tashabbuskorlikni rivojlantirish, nafaqat ijtimoiy muvaffaqiyatlar, balki shaxsiy o'sish va kelajakdagi hayotiy maqsadlar uchun ham katta ahamiyatga ega. Tashabbuskorlik, bolaning o'z fikrini erkin ifodalash, yangi faoliyatlarga intilish va turli muammolarni mustaqil hal qilishga qaratilgan qobiliyatdir. Ushbu yoshdagi bolalarda tashabbuskorlikni oshirish, ularning o'zini anglash jarayonini tezlashtiradi, ijtimoiy o'zaro aloqalarda ishtirok qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Maqolaning maqsadi – maktabgacha yoshdagi bolalarda tashabbuskorlikni oshirishga oid usullarni tahlil qilish va bu jarayonda ota-onalar va o'qituvchilarning roli haqida so'z yuritishdir.

****I. Tashabbuskorlikni rivojlantirishning nazariy asoslari****

Tashabbuskorlik bolaning ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Tashabbuskor bolalar yangi vazifalarni mustaqil bajarishga, o'z fikrlarini bildirishga va o'z qarorlarini qabul qilishga qodir. Bolalar psixologiyasida tashabbuskorlikni rivojlantirish, ko'pincha Piaget va Vygotskiyning nazariyalariga asoslanadi. Piaget, bolalar o'zlarining kognitiv rivojlanish jarayonida mustaqil faoliyatni o'rganishlari kerakligini ta'kidlaydi. Vygotskiy esa ijtimoiy muhit va o'zaro aloqalar orqali bolalar tashabbuskorligini oshirishda muhitning rolini muhim deb bilgan. Bu nazariyalar bolalarning tashabbuskorligini rivojlantirishda amaliy yondashuvlarni yaratishga yordam beradi.

****II. Tashabbuskorlikni oshirishning amaliy usullari****

Maktabgacha yoshdagi bolalarda tashabbuskorlikni oshirishda bir nechta samarali usullarni qo'llash mumkin. Ushbu usullar bolaga mustaqil fikr bildirish, qarorlar qabul qilish va o'z o'yin faoliyatini boshqarishga imkon beradi.

1. ****Erkin o'yinlar va faoliyatlar****: O'yin – bu bolalarning tashabbuskorlikni rivojlantirishdagi eng samarali vositadir. Erkin o'yinlar orqali bola o'zini mustaqil ifodalash, turli rollarni bajarish va ijtimoiy ko'nikmalarni o'rganishga imkoniyat yaratadi. O'qituvchilar bolalarga o'yinlar orqali tashabbuskorlikni rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

2. ****Kichik loyihalar va topshiriqlar****: Bolaga turli xil kichik loyihalar va topshiriqlarni bajarishga yordam berish uning tashabbuskorligini oshiradi. Masalan, bolaga kitoblarni tartib bilan joylashtirish yoki o'yinchoqlarni yig'ish kabi vazifalar topshirilishi mumkin. Bu orqali bola o'z mas'uliyatini his qiladi va o'z faoliyatiga mustaqil yondashishni o'rganadi.

3. ****Muammolarni hal qilish****: Tashabbuskor bola muammolarni o'zi hal qilishga intiladi. Bu jarayonda o'qituvchilar va ota-onalar bolaning qarorlarini hurmat qilib, unga muammolarni mustaqil hal qilishni rag'batlantirishi lozim. Masalan, bola o'z o'yinchoqlarini topolmasa, unga izlashda yordam berish va muammoni mustaqil hal qilish uchun imkoniyat yaratish zarur.

****III. Ota-onalar va o'qituvchilarning roli****

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ota-onalar va o'qituvchilarning roli muhimdir. Ular bolaning tashabbuskorligini rivojlantirishda asosiy yordamlashuvchi shaxslar hisoblanadi.

1. ****Rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash****: Bola o'z tashabbuskorligini namoyon qilganda, uni ijobiy rag'batlantirish va unga qo'llab-quvvatlash kerak. O'qituvchi yoki ota-ona bolaning tashabbuskorligini qadrlashi va uning mustaqil ishlashini rag'batlantirishi lozim.

2. ****Ko'nikmalarni shakllantirish****: Ota-onalar va o'qituvchilar bolaga yangi ko'nikmalarni o'rgatish orqali uning tashabbuskorligini rivojlantiradilar. Misol uchun,

bolaga yangi o'yinlarni o'ynashga, yangi vazifalarni bajarishga va yangi tajribalar orttirishga yordam berish.

3. ****Yuqori talablar va imkoniyatlar yaratish****: Bola yuqori talablar bilan yuzlashishi kerak. Bu orqali u o'z qobiliyatlarini sinab ko'radi va yangi yutuqlarga erishish uchun intiladi. O'qituvchilar va ota-onalar bolaning imkoniyatlarini kengaytirish va unga yangi qiyinchiliklarni taqdim etishlari zarur.

Xulosa: Maktabgacha yoshdagi bolalarda tashabbuskorlikni rivojlantirish, ularning ijtimoiy va emotsional rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Erkin o'yinlar, kichik loyihalar va muammolarni hal qilish orqali bola tashabbuskorligini rivojlantirishi mumkin. Ota-onalar va o'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashi, bolaga mustaqil faoliyatlar bilan shug'ullanish imkoniyatini yaratish orqali uning tashabbuskorligini oshiradi. Tashabbuskorlik bolalar uchun kelajakdagi muvaffaqiyatlarning poydevorini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Piaget, J. (1970). **Psychology and Pedagogy**. Viking Press.
2. Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes**. Harvard University Press.
3. Montessori, M. (1967). **The Absorbent Mind**. Henry Holt and Company.